

Objektno orijentisano programiranje 1

Standardna biblioteka

Standardna biblioteka šablona

- Standard jezika C++ definiše biblioteku šablona
 - generičkih funkcija i generičkih klasa
- Biblioteka se zove *Standard Template Library* (STL)
- Svrha je efikasno ostvarenje često korišćenih
 - struktura podataka
 - postupakakoji ne zavise od tipova
 - od kojih se struktura sastoji
 - koji se obrađuju u postupcima
- Svi identifikatori u STL-u su u prostoru imena `std`

Grupe šablona

- Uslužne funkcije i klase
 - relacioni operatori, funkcijske klase
- Jednostavne strukture podataka
 - par, kompleksan broj
- Zbirke podataka i iteratori
 - vektor, red, lista, stek, mapa, skup, tekst, niz bitova
- Algoritmi
 - pretraživanje, uređivanje (*sort*), spajanje (*merge*)

Šabloni relacionih operatora

- Postoji 6 relacionih operatora: == != < > <= >=
 - 4 od 6 se mogu izraziti pomoću 2: == i < (i logičkih)
- STL definiše 4 izvedena operatora na osnovu 2
 - kao globalne generičke funkcije
- Programeri treba samo da preklope == i <
 - ostala 4 operatora se generišu
- Nalaze se u zaglavlju <utility>, u prostoru `std::rel_ops`
- Deklaracije:
`template<typename T> bool operator@@(const T&, const T&);`
gde umesto @@ stoji neki od operatora: != > <= >=

Primer šablona relacionih operatora

- Pravougaonici se porede na osnovu površina

```
class Pravoug {
    float a,b;
public:
    Pravoug(float str_a=1, float str_b=1){a=str_a; b=str_b;}
    float P()const{return a*b;}
};
bool operator==(Pravoug x, Pravoug y) {return x.P()==y.P();}
bool operator<(Pravoug x, Pravoug y) {return x.P()<y.P();}
#include <utility>
using namespace std::rel_ops;
void main(){Pravoug p1,p2(2,1);
    if(p1>p2){...} //generise se >
}
```

Funkcijske klase/strukture

- Funkcijska klasa (FK):
 - klasa koja realizuje preklapanje operatorske funkcije `operator()`
- Funkcijska struktura (FS) se realizuje na isti način
- Šabloni se u jeziku C++ ne mogu parametrizovati funkcijama
- Parametar šablona može biti klasa/struktura, a to može biti FK/FS
- FK/FS može biti i generička (šablonska) klasa/struktura
- U STL-u neke generičke klase i funkcije traže FK/FS kao argumente
- FK/FS može definisati korisnik, ali u STL-u postoji niz gotovih FS
- FS su definisane u zaglavlju `<functional>`
 - postoje unarne i binarne aritmetičke, relacione i logičke operacije

Opšti oblici funkcijskih struktura

- Unarna aritmetička operacija

```
template <typename T> struct ime{  
    T operator()(const T&);}
```

- Binarna aritmetička operacija

```
template <typename T> struct ime{  
    T operator()(const T&, const T&);}
```

- Unarna logička operacija

```
template <typename T> struct ime{  
    bool operator()(const T&);}
```

- Binarna logička ili relaciona operacija

```
template <typename T> struct ime{  
    bool operator()(const T&, const T&);}
```

Nazivi funkcijskih struktura

- Unarna aritmetička operacija:
 - `negate`
 - realizuju se pomoću unarnog operatora -
- Binarne aritmetičke operacije:
 - `plus`, `minus`, `multiplies`, `divides`, `modulus`
 - realizuju se pomoću: `+`, `-`, `*`, `/`, `%`
- Relacijske operacije:
 - `equal_to`, `not_equal_to`, `greater`, `less`, `greater_equal`, `less_equal`
 - realizuju se pomoću: `==`, `!=`, `>`, `<`, `>=`, `<=`
- Binarne logičke operacije:
 - `logical_and`, `logical_or`
 - realizuju se pomoću: `&&`, `||`
- Unarna logička operacija:
 - `logical_not`
 - realizuju se pomoću: `!`

Korišćenje funkcijskih struktura

- Navedene generičke FS
 - mogu da se koriste za standardne proste tipove
 - za klasne tipove je neophodno preklopiti odgovarajuće operatore
- U navedenim generičkim FS
 - operatorska funkcija `operator()` se neposredno ugrađuje u kod
 - ne gubi se na efikasnosti
- Često se kao podrazumevana vrednost argumenta bibliotečkih klasa navodi neka od navedenih bibliotečkih funkcijskih klasa

Primer

- Popunjavanje niza primenom operacije na elemente dva postojeća niza

```
#include <iostream>
#include <functional>
using namespace std;
template <typename T, class Op>
    void radi(const T a[], const T b[], T c[], int n){
        Op op; for(int i =0; i<n; i++) c[i]=op(a[i],b[i]);
    }
template<typename T> struct Zbir_kvadrata{
    T operator() (const T& a, const T& b){return a*a+b*b;}
};
void main(){
    int a[10],b[10],c[10],n; cin>>n; citaj(a,n); citaj(b,n);
    radi<int, plus<int> >(a,b,c,n); pisi(c,n);
    radi<int, Zbir_kvadrata<int> >(a,b,c,n); pisi(c,n);
}
```

Parovi podataka

- Par – dva podatka proizvoljnih tipova
- Definicija u zaglavlju <utility>

```
template<typename A, typename B> struct pair{
    A first; B second;
    pair():first(A()),second(B()){}
    pair(const A&, const B&);
    template<typename C, typename D>pair(const pair<C,D>&);
}
template<typename A, typename B>
    bool operator==(const pair<A,B>&, const pair<A,B>&);
template<typename A, typename B>
    pair<A,B> make_pair(const A&, const B&);
```

Korišćenje parova podataka

- Tipovi A i B mogu biti prosti ili klasni, ali ne mogu biti nizovi
- Neophodno je da postoje konverzije A(C) i B(D)
- operator@@ može biti jedan od 6 relacionih: ==, !=, <, <=, >, >=
 - (a,b)==(c,d) ako: a==c && b==d
 - (a,b)<(c,d) ako: a<c || a==c && b<d
 - ostali relacioni operatori se izvode iz == i <
 - u klasama A i B je dovoljno da se definišu operatori == i <

- Primer:

```
#include<iostream>
#include<utility>
using namespace std;
int main(){
    pair<float,int> p; pair<int,char>q(1,'a');
    cout<<p.first<<' '<<p.second<<endl;
    cout<<q.first<<' '<<q.second<<endl;
}
```

Kompleksni brojevi

- Za rad sa kompleksnim brojevima - generička klasa u biblioteci `<complex>`
 - `template <typename T> class complex;`
- Potpune specijalizacije šablona za: `float`, `double`, `long double`
- Klasa podržava sve operacije kao sa bilo kojim numeričkim tipom:
 - aritmetičke: `+`, `-`, `*`, `/`, `=`, `+=`, `-=`, `*=`, `/=` i relacije: `==` i `!=`
- Konstruktor: `complex(const T& re=T(), const T& im=T());`
- Metode: `T real()const;` `T imag()const;`
- F-je: `T real(const complex<T>& z);` `T imag(const complex<T>& z);`
`T abs(const complex<T>& z);` `T arg(const complex<T>& z);`
`T norm(const complex<T>& z);` //kvadrat potega
`complex<T> polar(const T& r, const T& fi);`
`complex<T> conj(const complex<T>& z);`
 - slično za: `sqrt`, `exp`, `log`, `log10`, `sin`, `cos`, `tan`, `sinh`, `cosh`, `tanh`
 - za: `pow(a,b)`
 - ako je `a` `complex`, `b` \in `{int, realan broj, complex}`
 - ako je `a` realno, `b` je tipa `complex`

Zbirke podataka

- Zbirke su objekti koji sadrže podatke nekog tipa
- Drugi naziv: kolekcije
- Zbirke omogućavaju:
 - dodavanje novih elemenata,
 - dohvaćanje postojećih elemenata
 - izbacivanje nepotrebnih elemenata iz zbirke
- Zbirke imaju različite unutrašnje strukture koje utiču na:
 - efikasnost (brzinu) pojedinih operacija nad zbirkom:
 - pristup elementu, dodavanje, izbacivanje
 - zauzeće memorije
- Primeri:
 - vektori – mali utrošak memorije, brz pristup, sporo umetanje i izbacivanje
 - liste – veći utrošak memorije, spor pristup, brzo umetanje i izbacivanje

Vrste zbirki

- Dve osnovne grupe zbirki
 - **sekvencijalne** – redosled elemenata korisnik određuje neposredno
 - **asocijativne** – na redosled elemenata korisnik može da utiče posredno (navođenjem neke strategije uređivanja elemenata)
- Klase raznih zbirki imaju sličan interfejs, ali su nezavisne
 - nemaju zajedničkog pretka
- Za zbirke klasnih tipova, od projektanta klase elemenata zbirke se očekuje da obezbedi:
 - podrazumevani konstruktor, konstruktor kopije, destruktor, `operator=`
 - za asocijativne zbirke i `operator==` i `operator<`

Elementi zbirke

- Prilikom stavljanja elemenata u zbirku – pravi se kopija (konstruktor kopije)
- Prilikom izbacivanja elemenata iz zbirke – element se uništava (destruktor)
- Ako su elementi zbirke pokazivači, kopiraju se samo pokazivači, ne objekti
 - ne pozivaju se konstruktor kopije, odnosno destruktor
- Osim prvog i poslednjeg svaki element zbirke ima prethodnika i sledbenika
 - ovo ne zavisi od strukture zbirke
- Redni broj prvog elementa zbirke je 0
- Tekući je onaj element zbirke kojem je trenutno moguć pristup

Iteratori

- Iterator je objekat pridružen objektu zbirke radi njenog obilaženja i izvršavanja neke radnje nad svakim običnim elementom zbirke
- Klase iteratora u STL-u: unežđene klase u klase zbirki
- Objekat iteratora u svakom trenutku omogućava pristup tekućem elementu zbirke
- Radnje nad iteratorima:
 - pomeranje sa jednog na drugi element
 - pristup tekućem elementu
 - upoređivanje (da li 2 iteratora pokazuju na isti element)

Iteratori kao pametni pokazivači

- Iteratori mogu da se zamisle kao pametni pokazivači koji pokazuju na elemente nizova
- Operacije nad iteratorima su realizovane preklapanjem operatora
 - radnje sa iteratorima izgledaju notacijski isto kao sa pokazivačima
 - ako i pokazuje na tekući element zbirke,
 - $i+1$ pokazuje na naredni
 - $i-1$ pokazuje na prethodni
 - $*i$ predstavlja vrednost tekućeg elementa zbirke
- Iterator može pokazivati ispred prvog ili iza poslednjeg elementa
 - tada nije dozvoljen pristup elementu zbirke

Vrste iteratora

- Izlazni
 - omogućava samo postavljanje vrednosti tekućeg elementa i kretanje unapred
- Ulazni
 - omogućava samo dohvaćanje vrednosti tekućeg elementa i kretanje unapred
- Jednosmerni
 - omogućava radnje izlaznih i ulaznih operatora
- Dvosmerni
 - omogućava radnje jednosmernih iteratora + kretanje unazad
- Sa proizvoljnim pristupom
 - omogućava radnje dvosmernih iteratora + pristup po proizvoljnom redosledu

Iteratori i dozvoljene operacije

Izlazni	Ulazni	1-smerni	2-smerni	Proizvoljni
<code>I(i) =</code>	<code>I(i) =</code>	<code>I(i) =</code>	<code>I(i) =</code>	<code>I(i) =</code>
<code>*i =</code>	<code>=*i</code>	<code>*i</code>	<code>*i</code>	<code>*i</code>
				<code>[]</code>
	<code>-></code>	<code>-></code>	<code>-></code>	<code>-></code>
<code>++</code>	<code>++</code>	<code>++</code>	<code>++ --</code>	<code>++ -- + -</code> <code>+= -=</code>
	<code>== !=</code>	<code>== !=</code>	<code>== !=</code>	<code>== != < ></code> <code><= >=</code>

Tipovi iteratora

- Tipovi iteratora su nezavisni od "vrste" iteratora
- Pod tipom se podrazumeva jezički tip (klasa)
- Vrsta iteratora je određena samom zbirkom, a tip iteratora navodi programer kada ga deklariše
- Postoje sledeći tipovi:
 - `iterator` – direktni za promenljive zbirke
 - `const_iterator` – direktni za nepromenljive zbirke
 - `reverse_iterator` – obrnuti za promenljive zbirke
 - `const_reverse_iterator` – obrnuti za nepromenljive zbirke

Osobine tipova iteratora

- Direktni:
 - $i+1$ pokazuje na sledeći element u odnosu na tekući
- Obrnuti (reverzni):
 - $i+1$ pokazuje na prethodni element u odnosu na tekući
- Konstantni (za nepromenljive zbirke)
 - preko njega se zbirka ne može menjati ni umetanjem, ni izbacivanjem, ni menjanjem vrednosti elemenata

Tipovi zbirki

- Vektori (`vector`)
- Redovi sa dva kraja (`deque`)
- Liste (`list`)
- Specijalne zbirke (`queue`, `priority_queue`, `stack`)
- Preslikavanja (`map`, `multimap`)
- Skupovi (`set`, `multiset`)
- Tekstovi (`string`)
- Nizovi bitova (`vector<bool>`, `bitset`)

Vektori

- Jednodimenzioni nizovi neograničenog kapaciteta
- Omogućavaju:
 - efikasan pristup elementima po proizvoljnom redosledu
 - efikasno dodavanje na kraj i izbacivanje sa kraja
 - neefikasno dodavanje i izbacivanje sa početka i u sredini
 - automatsku promenu kapaciteta
 - standard ne propisuje inkrement promene kapaciteta
- Spadaju u sekvencijalne zbirke
- Koriste iteratore sa proizvoljnim pristupom

Klasa vector

- Deklaracija se nalazi u zaglavlju `<vector>`

```
template<typename E> class vector;
```

E je tip elemenata vektora
- Klasa poseduje:
 - konstruktore
 - podrazumevani (stvara prazan vektor)
 - konstruktor kopije
 - `vector(unsigned vel, const E& x=E());`
 - `template<class It> vector(It prvi, It posl);`
kopira elemente neke zbirke iz intervala [prvi, posl)
 - destruktor
 - operator=
 - metode (veliki broj)

Metode klase vector (1)

```
void assign(unsigned n, const E& x=E());  
template <class It> void assign (It prvi, It posl);  
unsigned size()const;  
unsigned max_size()const;  
bool empty()const;  
void resize(unsigned vel, const E& x=E());  
unsigned capacity()const;  
void reserve(unsigned n);
```

Primer

```
#include<iostream>
#include<vector>
using namespace std;
void main(){ vector<int> v(1000);
    cout<<"size="<<v.size()<<"    max_size="<<v.max_size()<<
        "    capacity="<<v.capacity()<<endl;
    v.push_back(1);
    cout<<"size="<<v.size()<<"    max_size="<<v.max_size()<<
        "    capacity="<<v.capacity()<<endl;
}
```

Izlaz:

```
size=1000    max_size=1073741823    capacity=1000
size=1001    max_size=1073741823    capacity=1500
```

Metode klase vector (2)

```
iterator begin();  
const_iterator begin()const;  
iterator end();  
const_iterator end()const;  
reverse_iterator rbegin();  
const_reverse_iterator rbegin()const;  
reverse_iterator rend();  
const_reverse_iterator rend()const;
```

Primer

```
#include<vector>
#include<iostream>
using namespace std;
vector<int> v(10);
typedef vector<int>::iterator Vit;
typedef vector<int>::reverse_iterator Vrit;
for(Vit i=v.begin(); i!=v.end(); cin>>*i++);
for(Vrit i=v.rbegin(); i!=v.rend(); cout<<*i++<<' '); cout<<endl;

// v.begin()    - iterator koji pokazuje na prvi element v
// v.end()      - iterator koji pokazuje iza poslednjeg elementa v
// v.rbegin()   - iterator koji pokazuje na poslednji element v
// v.rend()     - iterator koji pokazuje ispred prvog elementa v
```

Metode klase vector (3)

```
E& operator[](unsigned ind);  
const E& operator[](unsigned ind)const;  
E& at(unsigned ind); //0<=ind<=size(), out_of_range  
const E& at(unsigned ind)const;  
E& front();  
const E& front()const;  
E& back();  
const E& back()const;  
void push_back(const E& x);  
void pop_back();
```

Metode klase vector (4)

```
iterator insert(iterator poz, const E& x=E());  
void insert(iterator poz, unsigned n,  
            const E& x=E());  
template<class It> void insert(iterator poz,  
                               It prvi, It posl);  
iterator erase(iterator poz);  
iterator erase(iterator prvi, iterator posl);  
void clear();  
void swap(vector<E> & v);
```

Globalna funkcija sa vector arg

- Leksikografsko poređenje 2 vektora:

```
bool operator@@(const vector<E>&v1, const vector<E>&v2);  
// @@ ∈ {==, !=, <, <=, >, >=}  
// v1==v2 ako imaju jednak broj elemenata  
//          i ako su odgovarajući elementi e1==e2  
// v1<v2   ako kod prvog para razlicitih elementa e1<e2  
//          ili ako je v1 kraci od v2, a svi e1==e2
```


Primer

```
#include<iostream>
#include<vector>
using namespace std;
void main(){
    vector<int> v; int k;
    cout<<"niz? ";
    while(cin>>k, k!=9999){
        if(v.size()==v.capacity()) v.reserve(v.size()+10);
        // bez eksplicitne rezervacije - dodaje se 1/2 kapac.
        v.push_back(k);
    }
    v.reserve(v.size()); //ne mora imati efekat
    int s=0; for(unsigned i=0; i<v.size(); s+=v[i++]);
    cout<<"S="<<s<<endl;
}
```

Redovi sa dva kraja

- Dinamički nizovi koji pored mogućnosti vektora omogućavaju i
 - efikasno dodavanje elementa na i uklanjanje sa početka niza
- Definisani su u biblioteci `<deque>`

```
template<typename E> class deque;
```
- Naziv potiče od *double-ended queue*
- Spadaju u sekvencijalne zbirke, koriste iteratore sa proizvoljnim pristupom
- U odnosu na šablon `vector<>`, ne postoje samo metode:

```
capacity() i reserve()
```
- Postoje metode:

```
void push_front(const E& x);  
void pop_front();
```
- Pogodna struktura za realizaciju FIFO bafera

Liste

- Omogućavaju efikasno umetanje i izbacivanje elemenata i u unutrašnjosti zbirke
- Efikasan sekvencijalni pristup
- Neefikasan pristup po proizvoljnom redosledu
- U zaglavlju `<list>`:

```
template <typename E> class list;
```
- Spadaju u sekvencijalne zbirke i koriste dvosmerne iteratore
- Iste funkcije kao za deque, sa izuzetkom `operator[]()` i `at()`

Metode klase list

```
void splice(iterator poz, list<E>& lst);
void splice(iterator poz, list<E>& lst, iterator i);
void splice(iterator poz, list<E>& lst,
            iterator prvi, iterator posl);
void remove(const E& x);
template<class U>void remove_if(U u);
void unique();
template<class U> void unique(U u);
void merge(list<E>& lst);
template<class U> void merge(list<E>& lst, U u);
void sort();
template<class U> void sort(U u);
void reverse();
```

Red, prioritetni red i stek

- Red, prioritetni red i stek su specijalne zbirke
 - kod reda (`queue`) se podaci dodaju na kraj, a uzimaju sa početka
 - kod prioritetnog reda (`priority_queue`) podaci se uzimaju po opadajućem prioritetu
 - kod steka (`stack`) se podaci dodaju na kraj (vrh) i uzimaju sa kraja
- Specijalne zbirke koriste ranije opisane zbirke
- U zaglavljima `<queue>`, odnosno `<stack>`:

```
template<typename E, class Z=deque<E>> class queue;
```

```
template<typename E, class Z=vector<E>, class U=less<E>>  
    class priority_queue;
```

```
template<typename E, class Z=deque<E>> class stack;
```

Preslikavanja

- Elementi zbirke preslikavanja su parovi vrednosti (ključ, podatak)
- Elementi su uređeni po vrednosti ključa
 - to omogućava brzo pronalaženje podatka na osnovu ključa
- Preslikavanja spadaju u asocijativne zbirke
- Preslikavanja koriste dvosmerne iteratore
- Preslikavanje ključa u podatak može da bude:
 - jednoznačno (jedinствена vrednost ključa) – zbirka `map`
 - višeznačno (više podataka u zbirci za jednu vrednost ključa) – `multimap`
- U zaglavlju `<map>`:

```
template<typename K, typename P, class U=less<K>> class map;
```

```
template<typename K, typename P, class U=less<K>> class multimap;
```

Skupovi

- Brzo pronalaženje elemenata na osnovu njihovih vrednosti
- Preslikavanja koja ključeve preslikavaju u sebe (elementi sadrže samo ključ, odnosno ključ je i podatak)
- Skupovi su uređeni – elementi su uređeni po vrednostima
- Spadaju u asocijativne zbirke i koriste dvosmerne iteratore
- Slično preslikavanjima, skupovi mogu biti:
 - bez ponavljanja elemenata – `set`
 - sa mogućim duplikatima elemenata – `multiset`
- U zaglavlju `<set>`:

```
template<typename K, class U=less<K>> class set;
```

```
template<typename K, class U=less<K>> class multiset;
```

Tekstovi (stringovi)

- Tekstovi se sastoje od niza znakova nekog tipa
- Za rad sa tekstovima promenljive dužine – šablon `basic_string`
- Klase u zaglavlju `<string>`:
 - obratiti pažnju da su `<string>` i `<string.h>` različite biblioteke
- ```
template <typename Z> class basic_string;
```
- Omogućava generisanje klasa za razne tipove znakova (npr. za 8-bitne ASCII znake, za 16-bitne UNICODE znake)
- Vrlo često se koriste `char` znaci u tekstovima, pa je definisan tip:

```
typedef basic_string<char> string; //generisana klasa
```
- Postoje sve metode klase `vector` izuzev `push_back()` i `pop_back()`
- Mnogo dodatnih metoda i operatora za rad sa tekstovima
  - `assign(=)`, `append(+=)`, `+`, `<<`, `>>`, *rel.ops.*, `getline`, `compare`, `substr`, `copy`, `insert`, `replace`, `erase`, `find`



# Nizovi bitova

- Dve varijante: (1) `vector<bool>` i (2) `bitset`
  - (1) specijalizacija šablona `vector` za elemente tipa `bool`
    - dinamički nizovi promenljivih dužina sa efikasnim skladištenjem bitova
    - bitovima se pristupa kao i bilo kojim drugim elementima vektora
    - primer:

```
vector<bool> v(20);
for(unsigned i=0; i<v.size(); cin>>v[i++]);
for(vector<bool>::iterator i=v.begin(); i!=v.end(); cout<<*i++);
```
  - (2) generička klasa koja nije zbirka (nema iteratore)
    - deklaracija u zaglavlju `<bitset>`

```
template<unsigned N> class bitset;
```
    - na podatke se primenjuju std. bitski operatori `~, &, |, ^, <<, >>, &=, ...`
    - elementi (bitovi) se numerišu sdesna-ulevo, krajnji desni element – pozicija 0
    - metode i op.: `set, reset, flip, to_ulong, count, size, test(poz), any, none, [], >>, <<, ==, !=`

# Algoritmi

- STL podržava sledeće kategorije algoritama:
  - algoritmi nad pojedinačnim podacima (`min`, `max`, `swap`)
  - obrada pojedinačnih elemenata zbirki (`for_each`, `fill`, `generate`,...)
  - pretraživanje zbirki (`find`, `min/max_element`, `count`, `search`,...)
  - obrade zbirki:
    - kopiranje (`copy`, `copy_backward`)
    - zamena (`replace`, `replace_if`,...)
    - uklanjanje (`remove`, `remove_if`, `remove_copy`,..., `unique`,...)
    - obrtanje (`reverse`, `reverse_copy`)
    - poređenje (`equal`, `lexicographical_compare`)
    - permutacije (`next_permutation`, `prev_permutation`)
  - obrade uređenih sekvencijalnih zbirki (`sort`, `merge`, `binary_search`)